

Healing the Nation: Prisoners of War, Medicine and Nationalism in Turkey, 1914-1939.

(İyileşen Millet: Türkiye’de Harp Esirleri, Tıp ve Milliyetçilik, 1914-1939)

Yücel Yanıkdağ

Edinburgh: Edinburgh University Press, 2013. ix + 303 s., ISBN 978-0-7486-6578-5, ISBN 978-0- 7486-9589-8.

Mesut UYAR*
Çev. S. Esra SAYGILI**

1919 ve 1923 yılları arasında I. Cihan Harbi'nin sona ermesinden çok sonra Osmanlı savaş esirleri memleketlerine geri iade edildiklerinde, soğuk bir karşılamayla birlikte çektikleri çileler için sınırlı ilgiye maruz kaldılar. Uğruna savaştıkları imparatorluk bölünmüş ve yerini yeni politik oluşumlar yerlerini almıştı. Daha da kötüsü, çoğu "yaşayan ölü" ya da hastalık taşıyıcıları olarak görüldü. Diğer savaş gazilerine farklı muamele sergileyip, şüpheli yaklaştıkları inancı ile, eski mahkumlar sürekli olarak kendilerini emniyetsiz hissettiler. Anlaşılabilirceği gibi, nihai yenilginin utancı ile esir alınmanın küçük düşürülmüş hali ve memleketteki soğuk karşılama birleştiğinde bu duruma

* Doç. Dr. University of New South Wales, Avustralya

** YL İngilizce Öğretmeni, Silopi Atatürk Anadolu Lisesi, Şırnak, esra925@hotmail.com

rastlanmıştır. Çoğu savaş mahkumu savaşı, unutmak istedikleri karanlık bir fasıl olarak görmüştür.

Son zamanlarda sadece Türkçe de değil aynı zamanda İngilizce’de de Osmanlı savaş gayretleri ve Birinci Cihan Harbi sırasında askerlerin deneyimleri üzerine olan tarihi çalışmalarda büyük bir artış olmuştur fakat ne yazık ki Osmanlı savaş mahkumlarına bilimsel ilgi çok azdır. Onlar hakkında temel bilgiler bile (örneğin esirlerin sayısı, esir tutuldukları yerler, tutsaklık koşulları, geri dönebilenlerin sayısı) yetersizdir. Yücel Yanıkdağ’ın sadece mahkumları değil, aynı zamanda Osmanlı-Türk nöro-psikiyatristler, milliyetçilik ve Büyük Savaş esnasında ve sonrasında kimlik arayışını da kapsamına rağmen, bu kitap Osmanlı savaş mahkumlarının akıbetini inceleyen şimdiye kadar ki en iyi çalışmadır.

Kitap giriş ve sonsöz ile altı bölüme ayrılmıştır. İlk dört bölüm mahkumların Rusya ve Mısır’daki esaretlerine odaklanmıştır. Mezopotamya, Hindistan, Burma, Malta’daki öteki savaş mahkumu kampları ve diğer yerler, mevcut kaynakların eksikliği ve tüm bu kamplardan bilgi edinmenin sınırsız külfeti nedeniyle kapsanmamıştır. Baştanbaşa tatsız bir okumadır. Özellikle Rusya’da, kalabalık, eksik sağlık önlemleri, yetersiz yiyecek istihkakı, dinlenme tesisi eksikliği, salgın hastalıklar, sert disiplin ve genel ihmal, hem fiziksel hem de zihinsel olarak mahkumlara büyük zarar vermiştir. Diğer mahkumlara kıyasla; Rusya ve Mısır’daki Osmanlı mahkumları ölüm oranı fuzuli bir şekilde yüksekti. Ancak, korkunç deneyimleri, utançları ve aşağılanmaları sadece bireysel hissiyat aramak için değil aynı zamanda milletlerinin kurtuluşu için taktik ve yöntemlerin gelişmesi yolunda güdülenmelerini sağlamıştır. Yanıkdağ, mahkumların zihinsel dönüşümünü ve çilelerini anlatmak için, kişisel öykülerini ve hapisane gazetelerini etkin bir şekilde kullanır.

Tıbbi makalelere, kitaplara ve anılara dayanan geriye kalan iki bölüm, bilumum Türk milletini, özellikle yurtlarına geri gönderilen mahkumların Osmanlı-Türk nöro-psikiyatristlerin yorumlarını inceler. Öjeni ve psikiyatrinin son kıta teorileri etkisi altında, Türk hekimleri korku ile ırksal ve ulusal yozlaşmayı keşfetti. Daha sonra yozlaşmayı her yerde görmeye başladılar ve yozlaşmanın gen havuzunun kirlenmesiyle ulusu tehlikeye atacağı konusunda uyarıda bulundular. Almanya’daki meslektaşlarına doğrudan karşı olarak, Türk hekimleri, güçsüzü ve yozlaşmış baskın, en iyi ve aydınının ölümüne sebep olmanın ve ruhsal bedenlerin yozlaşması konusunda savaşın psiko-bozuklukların açığa çıkmasında aracı olduğu kararına varmışlardır. Savaş kırışkırtmaları yerine, hekimler hükümetin kararı olan İkinci Cihan Harbi’nden uzak durma yargısını etkin olarak desteklediler. Son söz Türk tarihçiliğinde uzun süredir ihmal edilen bellek kaybı ve anı konularının önemini vurgulamaktadır. Açıkça görülüyor ki; Türkiye Cumhuriyeti’nin efsanelerin sadece esaslarını değil, aynı zamanda bu efsanelerin yaratılışında toplumun farklı kesimlerinin görevlerini de incelemeye ihtiyaç vardır.

Not etmeye değer iki eleştiri vardır. İlk olarak, kitap mükemmel bir makale derlemesi gibi görünüp okunuyor. Savaş mahkumları, nöro-psikiyatristler, milliyetçilik, kimlik ve buna bağlı söylemler gibi çeşitli konuları kapsarken, Yakındağ bunları uyumlu bir şekilde sunmuyor. Çoğu bölüm kendine

yetiyor ve hatta son söz bile kendi başına bir makale olarak sayılabilir. İkinci olarak, kitabın İngilizce olarak mevcut olmasına rağmen, mahkum edebiyatı, tıbbi yayınlar ve ikinci kaynakçaya ve daha fazla arşiv belgelerine çoğu bilim adamının ulaşması bazı muammaların açıklanmasına kesinlikle yardımcı olurdu.

Bu iki nokta bir yana, bu kitap Osmanlı esirleri üzerinde daha fazla araştırma yapmak için başkalarının ilham kaynağı olacaktır.